

Slovenija Tedni vseživljenjskega učenja

V petek so v dvorani prve slovenske vlade v Ajdovščini slovesno odprli 28. tedne vseživljenjskega učenja, ki bodo trajali do 18. junija. Do petka popoldne je bilo na spletni strani prireditelje (<https://tvu.acs.si/sl/domov>) prijavljenih 3156 dogodkov po vsej državi, med njimi so številni namenjeni starejšim. Samo v Ljubljani, v javnem zavodu Cene Štupar, z 42 partnerji pripravljajo več kot sto delavnic. Danes lahko pri njih pridobite informacije o malih sončnih elektrarnah, izveste vse o uporabi portala ZD Ljubljana, starejšim bodo svetovali o starostnem varstvu in problematikah v starosti ter jih informirali. Sicer pa 39 koordinatorjev usklajuje dejavnosti več kot 1600 prirediteljev, ki bodo pripravili okoli 8000 brezplačnih dogodkov po vsej Sloveniji.

Krka Teden solidarnosti

V letošnjem jubilejnem, 10. Krkinem tednu humanosti in prostovoljstva, ki je potekal od 7. do 13. maja s sloganom *Povezanost ob pomoči sočloveku*, so zaposleni v tem podjetju spet dokazali, da so pripravljeni nesebično pomagati. Teden so tradicionalno začeli s krovodajsko akcijo in nadaljevali z darovanjem oblek, obutve, potrebnih in hrane za živali. Ponujali so učno pomoč, pomagali na Karitatu in Rdečem križu ter pri urejanju okolice v zavetiščih za živali. Družili so se s stanovalci 21 domov starejših občanov in pripravili zanimive programe za varovanje različnih ustanov. V soboto pa so na srednji proizvodni lokaciji v Ločni gostili okoli 1800 obiskovalcev, članov Zveze društev diabetikov Slovenije.

Priporočila Zagovornik o ZZIS

Zagovornik načela enakosti Miha Lobnik je ministrstvu za zdravje dal **več priporočil na osnutek predloga zakona o zdravstvenem informacijskem sistemu (ZZIS)** glede spoštovanja pravice do varstva pred diskriminacijo. Poudaril je predvsem omogočanje dostopa do zdravstvenih podatkov, kar bi utegnulo povzročiti diskriminatorno obravnavo nekaterih pacientov zaradi njihovega zdravstvenega stanja, invalidnosti, starosti, jezika in premoženjskega stanja. Opozoril je tudi na bazo podatkov oziroma centralni elektronski zdravstveni zapis, ki bi moral biti dostopen tudi pacientom, ki imajo težave z vidom, sluhom in tipom, tistim, ki so slabše digitalno pismeni, nimajo dostopa do informacijsko-komunikacijskih tehnologij, ne obvladajo slovenskega jezika ali jim zdravstveno stanje začasno onemogoča učinkovito elektronsko komunikacijo. Pripravila S. F.

V delu vidijo veliko smisla, a zaradi slabih razmer odhajajo

Kaj je pokazala raziskava

Dela v dolgotrajni oskrbi so v družbi močno podcenjena, meni več kot polovica zaposlenih v tej dejavnosti

Brez povečanja financiranja sektorja dolgotrajne oskrbe in družbenega priznanja poklicev v dolgotrajni oskrbi bodo zaposleni v tej dejavnosti še naprej zapuščali delo in odhajali drugam. O menjarju službe je namreč v zadnjem letu razmišljala več kot polovica zaposlenih v dolgotrajni oskrbi, predvsem tisti srednje generacije s plačo od 1100 do 1300 evrov neto na mesec, ki delajo med 46 in 50 ur na teden s triizmenskim delom.

- Zaposleni v dolgotrajni oskrbi menijo, da družba ne ceni njihovega dela.

- Službo bi zamenjali mlajši in tisti, ki na teden opravijo več kot 40 ur s triizmenskim delom.

- Večina je obremenjenih, ker delajo pod velikim časovnim pritiskom.

ANDREA ŽIBRET IFKO

To je pokazala analiza ukrepov v okviru projekta Promocija poklicev v dolgotrajni oskrbi, katerega nosilka je Fakulteta za zdravstvene vede Univerze v Novem mestu, partner pa Inštitut Antona Trstenjaka. Vodja projekta prof. dr. Karmen Erjavec, na novomeški univerzi prorektora za znanstvenoraziskovalno delo, je povedala, da je raziskava potekala od sredine marca do sredine aprila letos, na spletno anketo pa je odgovorilo 452 zaposlenih v dolgotrajni oskrbi, ki so ocenjevali svoje delo in dejavnike, ki vplivajo nanj.

Tretjina dela dvoizmensko

Na vprašanja so odgovarjali socialni delavci, srednje in diplomirane medicinske sestre, bolničarji negovalci, socialni oskrbovalci, strežnice in drugi. Skoraj polovica sodelujočih je zaposlenih kot člani negovalnega oziroma oskrbovalnega tima, drugi pa kot člani enote za krepitve in ohranjanje samostojnosti, vodje oziroma koordinatorji pomoči na domu, vodje negovalnega oziroma oskrbovalnega tima, vodje službe zdravstvene nege in oskrbe, med tistimi, ki so odgovarjali, je tudi približno sedem odstotkov direktorjev ustanov.

Večina jih ima pogodbo za polni delovni čas, zaposleni

pa so v domovih za starejše, posebnih socialnovarstvenih zavodih, varstveno-delovnih centrih, centrih za usposabljanje, delo in varstvo, centrih za socialno delo in javnih zavodih za pomoč na domu. Večina, dobri dve petini anketirancev, dela enoizmensko, skoraj tretjina, 27,7 odstotka, dvoizmensko in približno 18 odstotkov v treh izmenah. Večina, skoraj dve tretjini anketirancev, dela od 36 do 45 ur na teden, približno 15 odstotkov pa 46 ur ali več. Tretjina anketirancev ne dela

Doseči bi bilo treba soglasje glede dolgotrajne oskrbe na ravni družbe in dvigniti BDP za to dejavnost. Treba bi bilo zgraditi več negovalnih bolnišnic, zagotoviti dodatne kapacitete za dementne oskrbovance in več podpore za svojece.

neposredno z oskrbo, preostali (22,5 odstotka) največ obravnavajo od šest do enajst oskrbovancev na dan, 19,3 odstotka sodelujočih pa več kot 23 oskrbovancev.

Več kot polovica anketirancev (56,4 odstotka) meni, da družba ne ceni njihovega dela, nasprotno je prepričan le petina. Najbolj kritični, kar zadeva spoštovanje družbe, so najmlajši, stari od 21 do 30 let, in najstarejši anketiranci, stari nad

O menjarju službe je v zadnjem letu razmišljala več kot polovica zaposlenih v dolgotrajni oskrbi. FOTO JOŽE SUHADOLNIK

61 let, s srednješolsko izobrazbo, najnižjo plačo in tisti, ki delajo triizmensko. Večina tistih, ki so odgovarjali, kar 81,7 odstotka, pa meni, da družina in prijatelji cenijo njihovo delo.

Visoko ocenjujejo smiselnost svojega dela

Skrb vzbuja ugotovitev, da nameravajo zaposlitev zamenjati predstavniki mlajše generacije, ki so na tem področju zaposleni pet let in manj, pa tudi tisti, ki na teden opravijo več kot 40 ur in imajo triizmensko delo, pravi dr. Erjavec. Kot vzroke za zamenjavo zaposlitve so navedli slabo plačo, premalo kadra, slab delovnik, prevelike psihične in fizične obremenitve, preobremenjenost, nerazumevanje vodstva in slabe delovne odnose. Dodatno so opozorili še na neenakomerno razporejeno

Menijo tudi, da je njihovo delo pomembno (97,2 odstotka), in počutijo se motivirane in povezane z njim (78,8 odstotka).

Anketiranci so kar zadovoljni s stopnjo samostojnosti pri svojem delu, tako jih meni kar 88,5 odstotka, in možnostjo dajanja lastnih pobud (82,5 odstotka). Manj zadovoljni so z organizacijo časa (70,1 odstotka) in razvojem lastne kariere poti (56,6 odstotka). Kritični so tudi do vsebine dela, saj jih 42,9 odstotka meni, da morajo delati stvari, ki bi jih bilo treba narediti drugače.

Preobremenjenost, tudi zaradi pomanjkanja kadra

Rezultati kažejo na veliko obremenjenost anketirancev, ugotavlja Karmen Erjavec. Pod velikim časovnim pritiskom dela 60,9 odstotka sodelujočih v anketi, 65,1 odstotka pa jih meni, da imajo pogosto preveč opravil. Da v službi pogosto ne opravijo vsega zahtevanega dela zaradi pomanjkanja kadra, meni 61,3 odstotka vprašanih. Samo 40 odstotkov jih ima dovolj časa, da naredijo tisto, kar se od njih pričakuje v službi.

Anketiranci menijo, da upoštevajo prepričanja in vrednote uporabnikov dolgotrajne oskrbe. Kar 92,3 odstotka jih meni, da upoštevajo, kar vedo o uporabniku in njegovem okolju, 83,8 odstotka jih trdi, da iščejo povratne informacije o svojem delu, 93,1 odstotka pa, da spodbujajo uporabnike, da povedo, nezainteresiranost kadra zaradi minimalne plače. Dobro ob vsem tem pa je, da anketiranci zelo visoko ocenjujejo smiselnost svojega dela, kar 94,6 odstotka se jih strinja, da je njihovo delo smiselno.

delo, nezmožnost koriščenja dopusta in prostih ur, premalo kakovostno delo zaradi premalo kadra, preveliko zahtevnost oskrbovancev, med katerimi je čedalje več nepokretnih in s težjimi bolezenskimi stanji, pa tudi nezainteresiranost kadra zaradi minimalne plače.

Dobro ob vsem tem pa je, da anketiranci zelo visoko ocenjujejo smiselnost svojega dela, kar 94,6 odstotka se jih strinja, da je njihovo delo smiselno.

452

zaposlenih v dolgotrajni oskrbi je sodelovalo v spletni anketi

60,9 %

sodelujočih dela pod velikim časovnim pritiskom

67 %

vprašanih meni, da jim zaradi preobremenjenosti v službi zmanjka energije za domača opravila

je prepričan, da od uporabnikov oziroma svojcev prejmejo premalo informacij.

Sodelujoči v raziskavi so izrazili težavo zaradi ravnotežja med delom in družino. Da jim zaradi preobremenjenosti v službi zmanjka energije za domača opravila, meni 67 odstotkov vprašanih, 57,5 odstotka pa jih trdi, da so zaradi stresa v službi razdražljivi. Zaradi službe je preutrujenih 56,2 odstotka anketirancev, 56,6 odstotka jih pravi, da jih službene skrbi ali težave bremenijo tudi, ko so doma. Pri tem so ženske v povprečju bolj razdražljive zaradi stresa v službi kot moški ter jih službene težave tudi bolj bremenijo.

Višje plače, stimulacije in nagrade

Med priporočili za izboljšanje zaposljivosti v dolgotrajni oskr-

bi zaposleni na prvem mestu omenjajo višje plače, stimulacije in nagrade. Prav tako bi bilo po njihovem mnenju treba spremeniti kadrovske norme, povečati število zaposlenih ter delo organizirati tako, da bi imeli krajši in drseči delovni čas, več dopusta in prostih koncev tedna.

Treba bi bilo tudi izboljšati vodenje ustanov, predvsem komunikacijo, motiviranje zaposlenih, koordiniranje, dostop do informacij, vodje pa bi morale izvajati manj pritiska na zaposlene. Bolj jasna bi morala biti delitev nalog, delitev bolj plačanega dela, predvsem ob nedeljah in praznikih, pa bolj poštena. Želijo si tudi lažjega napredovanja in uvedbe timbingov.

Priporočajo uvedbo ustreznih IKT in druge delovne opreme ter sodobnih pripomočkov. Želijo si več supervizije in svetovanja, več usposabljanj, poenostavitve postopkov in zmanjšanja administracije. Želijo si tudi več izobraževanja, zlasti vključitve gerontološke vsebine v osnovno in srednjo šolo, spodbujanje družabništva in prostovoljstva na tem področju.

Predvsem pa bi bilo treba narediti več za družbeno priznanje poklicev v dolgotrajni oskrbi. Doseči bi bilo treba soglasje glede dolgotrajne oskrbe na ravni družbe in dvigniti BDP za to dejavnost. Na ravni občin bi bilo po mnenju anketirancev treba poskrbeti za več domov za starejše in informacijskih točk, kjer bi starejši in njihovi svojci dobili vse informacije. Treba bi bilo zgraditi več negovalnih bolnišnic, zagotoviti dodatne kapacitete za dementne oskrbovance in več podpore za svojece.

Odkrili vzrok za frontotemporalno demenco

Protein FUS Raziskovalci odkrili spremembo na proteinu, povezanem s to vrsto demence

Mednarodna skupina raziskovalcev iz Slovenije, Nemčije in Nizozemske je v ugledni znanstveni reviji *Brain* objavila članek o odkritju spremembe na proteinu FUS, ki ga najdemo v možganih pri zgodnjem razvoju frontotemporalne demence. Izsledki raziskave omogočajo nov pomemben vpogled v vrsto nastanka te vrste demence in razvoj novih strategij za zdravljenje.

SIMONA FAJFAR

Raziskovalci z Inštituta Jožef Stefan, prof. dr. Boris Rogelj z odseka za biotehnologijo, doc. dr. Helena Motaln in mlada raziskovalka Urša Čerček, so v sodelovanju z ljubljansko fakulteto za kemijo in kemijsko tehnologijo ter nemškimi in nizozemskimi raziskovalci razvili protitelo, ki detektira spremembo na proteinu FUS, značilnem proteinu, ki se kopiči pri frontotemporalni demenci.

»Pri frontotemporalni demenci protein FUS ne gre v jedro in se tam kopiči, kot je v njegova običajna vloga, ampak se kopiči v citoplazmi, kjer so nakopičeni proteinski agregati toksični za

- Frontotemporalno demenco ima od 5 do 7 odstotkov bolnikov z demenco.

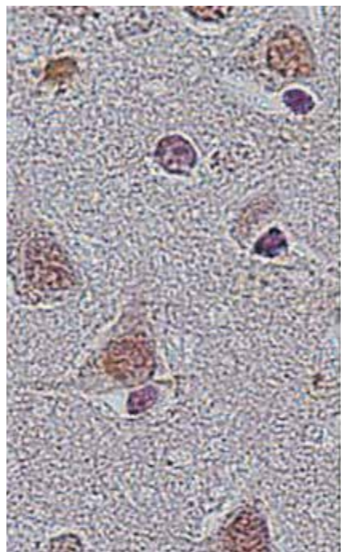
- Prepoznamo jo po blažjih do izrazitih osebnostnih spremembah oziroma motnjah govora.

- Glavni mehanizem nastanka in napredovanja te vrste demence do zdaj ni bil raziskan.

živčne celice,« pojasnjuje Boris Rogelj.

Za frontotemporalno demenco je značilno, da jo z napredovanjem prepoznamo po blažjih do izrazitih osebnostnih spremembah oziroma motnjah govora. Ta vrsta predstavlja od pet do sedem odstotkov vseh demenc, kar pomeni, da ima to obliko demence en človek od petdesetih.

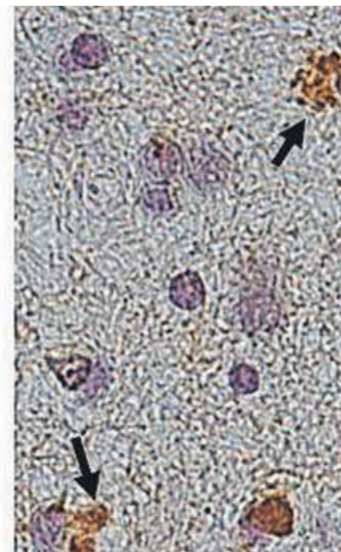
Za vse vrste demence in drugih nevrodgenerativnih boleznih je vzrok postopno odmiranje živčnih celic v možganih. Z molekularno-patološkega vidika se v možganih bolnikov nenormalno kopičijo nekateri proteini na

Protein FUS v človeških možganih Foto IJS

napačnem mestu v živčnih celicah. To se dogaja zaradi čezmerno proizvodnje teh proteinov, kopičenja na napačnem mestu ali pa zaradi njihove okrnjene razgradnje in odstranjanja iz celic.

Ravnovesje med sintezo in razgradnjo proteinov je namreč nujno za proteostazo oziroma uravnotežen nivo proteinov in

posledično normalno delovanje celic. Izguba proteostaze na račun nepravilnega razporejanja različnih proteinov, med drugim tudi proteina FUS, je vzrok mnogo nevrodgenerativnih obolenj.

Poleg sprememb v sintezi in razgradnji proteina FUS nepravilno kopičenje v živčnih celicah lahko povzročijo tudi njegove mutacije ali pa modifikacije, do

katerih pride šele po njegovi sintezi. Ena od njih je fosforilacija, kjer vezava fosfata na nekatere aminokislilne lahko močno vpliva na delovanje proteinov.

»Že v preteklosti smo v laboratoriju na IJS pokazali, da fosforilacija zadnje aminokislilne tirozina v proteinu FUS onemogoča pravilno razporejanje tega proteina v jedro živčnih celic,« pravi na Inštitutu Jožef Stefan.

Izsledki raziskave omogočajo nov pomemben vpogled v vrsto nastanka te vrste demence in razvoj novih strategij za zdravljenje.

S tem pospeši nepravilno kopičenje proteina FUS zunaj jedra v citoplazmi in odrastkih živčnih celic, kjer se zaradi povišane koncentracije začne kopičiti in tvori netopne toksične vključke, ki povzročijo smrt celic. Ob množici raziskav o mutacijah tega proteina so bili modifikaci-